

Asia: VN/3781/2024

Kuulemiskierros selontekoluonnoksesta aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan kokonaisuudesta ja lainsäädännöstä

1. Aluekehittämisen tavoitteet

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat aluekehittämisen määritelmään ja tavoitteisiin liittyen relevantteja?

Kyllä ovat. On hyvä, että globaalistikin muuttunut turvallisuustilanne on huomioitu nostamalla esiin myös kokonaisturvallisuuteen ja varautumiseen liittyvät kokonaisuudet. Alueelliset eroavaisuudet on huomioitu ja annettu alueille itselleen mahdollisuus priorisoida aluekehittämistyössään alueella tunnistettuja vahvuuksia.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Valtion aluehallinnon uudistuksen vaikutuksia tulisi huomioida vahvemmin myös tässä selonteossa. Onko aluekehittämisen roolit, menetelmät ja työkalut ajantasaisia vastaamaan myös tässä rakenteellisesti uudessa tilanteessa, jossa alueellisina toimijoina uusina elinvoimakeskusten lisäksi ovat myös hyvinvointi- ja työllisyysalueet? Onko alueitten elinvoimaisuuden edistäminen vaikuttavaa ja riittävästi resursoitua?

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat viranomaisten rooleihin liittyen relevantteja?

Selonteossa esitetyt näkökohdat viranomaisten rooleista ovat pääosin relevantteja ja kuvaavat aluekehittämistyön monitoimijaisuutta. Yritystoimijoiden näkökulmasta olisi tärkeää, että erityisesti ELY-keskusten ja maakuntien liittojen välinen työnjako olisi selkeä ja helposti hahmotettavissa.

Kehittämistoimet ja rahoitusmahdollisuudet liittyvät usein usean toimijan yhteistyöhön, ja epäselvät roolit voivat vaikeuttaa yritysten palvelupolkua.

Lisäksi yritykset toimivat yhä useammin aktiivisina kumppaneina aluekehittämisessä, esimerkiksi TKI-, innovaatio- ja koulutusyhteistyössä. Tämän toimijuuden tunnistaminen ja yhteistyön vahvistaminen ansaitsevat selonteossa enemmän huomiota.

Yhteistyön sujuvuus vaikuttaa suoraan siihen, miten vaikuttavasti ja joustavasti yrityksiä voidaan tukea aluekehittämisen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Aluekehittämisen toimijoissa on tapahtunut muutoksia hyvinvointialueiden ja työllisyysalueiden aloittaessa toimintansa. Tämän lisäksi vuoden vaihteessa aloittavat uusina toimijoina elinvoimakeskukset ja valtakunnallinen lupa- ja valvontavirasto. Nämä kaikki rakenteelliset muutokset mahdollisuuksineen ja haasteineen tulisi huomioida vahvemmin selonteossa. Aluekehittämisen laaja-alaisen yhteistyön varmistaminen ja eri hallinnonalojen välinen yhteensovittaminen, myös valtion tasolla, on tärkeää ja sillä vahvistetaan edelleen aluekehittämisen monitoimijuutta.

RR-ELYjen alueellinen /ylimaakunnallinen toimijuus tukee sekä toimijoiden yhteistyötä että kehittämisteemojen laaja-alaista haltuunottamista mahdollistamalla sekä suuralueella että suuralueiden välistä yhteistyötä koordinoitusti. Hanketyö vahvistaa kansalaisjärjestöjen ja kolmannen sektorin toimijoiden roolia aluekehittämisessä.

Selonteossa todetaan, että jokaisella MYRillä on samanlainen päätösvalta ja tehtävät oman maakuntansa osalta riippumatta siitä, mikä viranomainen tekee käsiteltävässä asiassa rahoituspäätöksen. Maakunnan yhteistyöryhmä (tehtävä on voitu delegoida MYR-sihteeristölle) käsittelee niiden EU-kehittämishankkeiden päätösesitykset, joiden toimintaa kohdistuu ko maakuntaan ja päättää alueellisen valintaperusteen käyttöönottamisesta. Pohdittavaksi myös se, tulisiko MYR:n kokoonpanoa muuttaa paremmin hallinnon uusia rakenteita vastaavaksi.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Aluekehittämisen työkalujen, erityisesti RR-rahoitusinstrumenttien ja maaseuturahaston instrumenttien aiempaan parempaa yhteensovittamista kaivataan. Tämä edellyttää saumatonta alueellista yhteistyötä, mutta erityisesti myös valtion tason rakenteiden yhteensovittamista ja nykyisen toimialakohtaisen ohjauksen päivittämistä.

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat ohjelmatyöhön ja yhteistyömenettelyihin liittyen relevantteja?

Nykyisen lainsäädännön tavoitteena oli erityisesti sovittaa yhteen kansallista ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikkaa tehokkaaksi kokonaisuudeksi. Alueitasolla yhteensovittaminen toimii hyvin, ja maakuntaohjelma toimii aluekehittämistyötä linjaavana yhteisenä strategiana. EU-ohjelma on keskeinen aluekehittämisen toimeenpanon työkalu alueilla.

Selonteossa tunnistetut näkökohdat ohjelmatyöhön ja yhteistyömenettelyihin liittyen ovat olennaisia. Selonteossa todetaan, että hallitusohjelmaan ja aluekehittämispäätökseen sidotun kansallisen aluekehittämisen eteneminen ei ole tasatahtista EU-ohjelmakausien kanssa, mikä luo ajoittain ristiriitaisuuksia ja epävarmuutta aluekehittämisen suunnitteluprosesseihin. Kansallisten ja EU-ohjelmien rytmien yhteensovittamisen haasteet heijastuvat suoraan kehittämistoimien ennakoitavuuteen. Valmistelun viivästyessä toimeenpanolle jää usein liian vähän aikaa, mikä voi heikentää toimenpiteiden vaikuttavuutta käytännössä, erityisesti yritystoiminnan kannalta. Ohjelmatyössä tulisi varmistaa riittävä toimeenpano-aika sekä pitkäjänteinen suunnittelujatkumo yli hallituskausien.

Selonteossa tunnistetaan hyvin erilaisia haasteita aluekehittämiskokonaisuuksissa, mutta ratkaisuja noihin haasteisiin ei juurikaan esitetä. Yksi valtion ja alueitten välisen vuoropuhelun paikka ovat aluekehittämiskeskustelut, joita on järjestetty viime vuosina kokeiluluontoisesti eri periaattein, ja jotka on selonteossa kuvailtu tarkasti. Alueitten näkökulmasta kaikista antoisimmat ja aitoon vuoropuheluun tilaisuuden tarjoavat aluekehittämiskeskustelut ovat maakunnittain järjestettyjä.

Kaupunkien rooli on kasvanut aluekehittämiskokonaisuudessa viime vuosina. Sopimukset, muun muassa Innovaatioekosysteemi- ja MAL-sopimukset on havaittu toimiviksi valtion ja kaupunkien välisinä kehittämisen työkaluina. Huomiota tässä kehitystrendissä on kiinnitettävä myös siihen, kuinka maakuntien keskuskaupunkien maaseutumainen ympäristö kuntineen ja yrityksineen pääsee mukaan yhteiseen tekemiseen ja kehittämiseen. Sopimuksin ei tule rajata maakuntien sisäistä eikä alueitten välistä yhteistyötä. Erilaisia työkaluja, ehkä sopimuksellisuuttakin tarvitaan lisää yhdenvertaisen aluekehittämisen tueksi.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat tukimenettelyihin, tukikelpoisuuteen ja kustannusmalleihin liittyen relevantteja?

Selonteossa tunnistetut näkökohdat ovat pääosin relevantteja, ja ne kuvaavat hyvin tukimenettelyjen ja kustannusmallien käytännön toimeenpanon haasteita. Tukimenettelyjen kuvaus on informatiivinen. Digitaalisen tukimenettelyn valmistumisen ja käyttöönoton viiveet ja ohjeistuksen vaiheittainen tarkentuminen sekä hallintoviranomaisen ohjeistuksen valmistuminen tietojärjestelmän valmistumisen jälkeen ovat aiheuttaneet sekä tuensaajille että välittävissä toimielimissä epätietoisuutta.

Yritystoimijoiden näkökulmasta prosessien selkeys ja ennakoitavuus ovat keskeisiä, mutta nykytilanteessa ohjeistuksen hajanaisuus ja tietojärjestelmähaasteet aiheuttavat epävarmuutta. Tukikelpoisuudesta selontekoon on otettu havaintojen kohteeksi osa-aikaisten työaikaosuudet ja viranomaistyö. Havainnot yleisiä ja maininta tietojärjestelmän linkittymisestä haasteisiin on validi.

Selonteon johtopäätöksissä kustannusmalleista nostetaan esiin tärkeimpiä välittävissä toimielimissä havaittuja haasteita ja tuensaajien huomioita. Yksinkertaistetut kustannusmallit ovat oikeansuuntainen kehitys, mutta erityisesti palkkojen yksikkökustannusmallit eivät kaikissa tilanteissa vastaa nimensä mukaista yksinkertaisuutta. Hallinnollinen kuormitus on siirtynyt valmisteluvaiheeseen, ja mallien käyttö vaatii sekä tuen saajilta että viranomaisilta huomattavaa etukäteistyötä. Tämä korostaa tarvetta ymmärrettävälle ohjeistukselle ja toimivalle järjestelmätuelle jo hankesuunnittelun alkuvaiheessa.

Kokonaisuuden toimivuuden kannalta olisi tärkeää vähentää mallien ja säädösten päällekkäisyyttä sekä varmistaa, että hallinnon yksinkertaistamisen tavoitteet mahdollistuvat myös käytännön toimeenpanossa, eivätkä jää vain säädöstasolle.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

5. Lainsäädännön kokonaisuus

Onko selonteon tarkastelu aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännön kokonaisuudesta tasapainoinen ja relevantti?

Selonteon tarkoituksena on arvioida ja kuvata alueiden kehittämisen ja sen lainsäädännön kokonaisuutta ja toimeenpanoa. Tarkasteltavina ovat toimeenpanolaki (756/2021) ja rahoituslaki (757/2021).

Toimeenpanolain osalta selonteossa on käsitelty alueiden kehittämisen kokonaisuutta selonteon kappaleessa 2, jonka alaluvut on jäsennelty toimeenpanolain säännöksiin mukaan. Selonteossa on käsitelty aluekehittämistä lähes kaikkien toimeenpanolain säännösten kautta. Alaluvut sisältävät säännöstä koskevan nykytilan kuvauksen, keskeiset havainnot ja johtopäätökset. Käsittelytapa on tasapainoinen ja siinä on huomioitu relevantti sääntely systemaattisella tavalla.

Selonteossa rahoituslain sääntelyn tarkastelun systematiikka poikkeaa toimeenpanolain tarkastelutavasta. Rahoituslain osalta kokonaisuutta tarkastellaan teemoittain. Kokonaisuus on kuitenkin tasapainoinen ja siinä on käsitelty lain kokonaisuutta aluekehittämisen kannalta relevantilla tavalla.

Puuttuuko kokonaisuudesta jokin näkökulma, joka tulisi lisätä?

-

6. Muut täydennystarpeet

Muut täydennystarpeet?

-

Melville Pirkko
Keski-Suomen ELY-keskus